

Zenon Guldon

"Dzieje księgarstwa w Kielcach w latach 1826-1939", Stanisław Januszek, "Roczniki Biblioteczne", R. XII, 1968, z. 1-4 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 8, 477-478

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

najbliższego dziesięciolecia¹². Dodać można, że w ostatnim okresie obserwujemy dość znaczny rozwój badań nad dziejami Kielc i innych miast regionu w pierwszej połowie XIX w.¹³ Zwrócić tu można uwagę między innymi na ciekawe studia kieleckiego lekarza S. Koby nad historią lecznictwa, szpitalnictwa i dobroczynności w Kielcach w tym właśnie okresie¹⁴.

Rozwój miasta w drugiej połowie XIX i XX w. nie był, jak dotąd, przedmiotem szczegółowych badań. Słabo znana była zwłaszcza przeszłość gospodarczo-społeczna miasta. Autor stanął więc przed niezwykle trudnym zadaniem wykorzystania olbrzymiego zasobu źródłowego, przede wszystkim zespołu akt miasta Kielc (ponad 2000 jednostek archiwalnych) i wielu innych źródeł archiwalnych. Wiele materiału dała również prasa, przede wszystkim skrupulatnie wykorzystana „Gazeta Kielecka”. Nie wszystkie zagadnienia zostały opracowane w sposób również wyczerpujący. Dotyczy to między innymi położenia proletariatu i ruchu robotniczego. Zagadnienia te jednak dopiero od niedawna są przedmiotem żywszego zainteresowania histo-

ryków. Dla okresu sprzed pierwszej wojny światowej problemy te omawia O. Wyszomirska¹⁵. Dla okresu natomiast międzywojennego wskazać trzeba przede wszystkim szkic J. Hatysa i S. Iwaniaka¹⁶.

Mimo wysuniętych uwag, mających zresztą charakter dyskusyjny, wydaje się, że do całości pracy odnieść można stwierdzenie prof. B. Baranowskiego, wypowiedziane po ukazaniu się pierwszego tomu monografii:

Na uwagę wreszcie zasługują duże umiejętności popularyzatorskie autora. Potrafi on pisać lekko i ciekawie o pozornie tak mało atrakcyjnej tematyce, jakimi są problemy gospodarcze tego stosunkowo niewielkiego miasta, czy też o zagadnieniach związanych z produkcją górniczo-hutniczą. W sumie jest to książka, która już w tej chwili wzbudziła duże zaciekawienie w środowisku kieleckim, a szczególnie wśród młodzieży szkolnej. Stanowi ona dowód, że trudne problemy naukowe, nie rezygnując z erudycyjnego wykładu, można przedstawić w sposób ciekawy i przystępny.

Dzieje Kielc do 1863 roku J. Pazdura zaliczyć można do poważnych osiągnięć. Gruntowne wykorzystanie materiałów źródłowych, doskonała znajomość problematyki, nowatorskie ujęcie powodują, że książka ta wyróżnia się dodatnio w literaturze naukowej dotyczącej problematyki miejskiej¹⁷.

Zenon Guldon

¹² *Wybór źródeł do dziejów Kielc do połowy XIX wieku*, wyd. Z. Guldon, S. Marcinkowski, E. Wirska, Kielce 1971, nr 37.

¹³ W. Cwik *Miasta rządowe małopolskiej części Królestwa Polskiego 1815—1866 (Stan gospodarczo-społeczny)*, „Rocznik Lubelski”, t. X, 1967; tenże *Pozostałości feudalne w miastach rządowych małopolskich terenów Królestwa Polskiego (1815—1866). Studium historyczno-prawne*, Lublin 1968.

¹⁴ S. Koba *Z dziejów dobroczynności w powiecie kieleckim w XIX w.*, „Archiwum Historii Medycyny”, t. XXV, 1962; tenże *Lecznictwo otwarte w Kielcach i powiecie kieleckim w XIX wieku*, „Archiwum Historii Medycyny”, t. XXX, 1967, z. 3—4; tenże *Personel pomocniczy Szpitala Sw. Aleksandra w Kielcach w latach 1842—1870*, „Szpitalnictwo Polskie”, t. XII, 1968, nr 1; tenże *Gospodarka finansowa Szpitala Sw. Aleksandra w Kielcach w latach 1834—1870*, „Szpitalnictwo Polskie”, t. XII, 1968, nr 3; tenże *Szpital Instytutowy w Kielcach*, „Przegląd Lekarski”, R. XXIV, 1968; tenże *Choroby stwierdzone u chorych leczonych w szpitalu kieleckim w latach 1829—1866*, „Przegląd Lekarski”, R. XXVI, 1970.

¹⁵ O. Wyszomirska *Przemysł i klasa robotnicza ziemi radomsko-kieleckiej 1870—1914*, Warszawa 1971.

¹⁶ J. Hatys, S. Iwaniak *Z dziejów ruchu robotniczego na Kielecczyźnie w latach 1918—1939*, (w:) *Z dziejów ziemi kieleckiej (1918—1944)*, Warszawa 1970, s. 30—57.

¹⁷ B. Baranowski op. cit., s. 240—241.

STANISŁAW JANUSZEK: *DZIEJE KSIĘGARSTWA W KIELCACH W LATACH 1826—1939*, „Roczniki Biblioteczne”, R. XII, 1968, z. 1—4, Wrocław—Warszawa 1969, s. 237—298.

Autor podejmuje istotny dla poznania życia kulturalnego w Kielcach problem

przeszłości księgarstwa, poczynając od jego początków w pierwszej połowie XIX w. aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Bogata i różnorodna baza źródłowa oraz w pełni wykorzystana, nieliczna zresztą, literatura przedmiotu pozwoliły na przedstawienie głównych etapów rozwoju kieleckiego księgarstwa, którego losy Autor słusznie powiązał z przeszłością gospodarczo-społeczną i rolą miasta jako ośrodka administracyjnego. Artykuł uzupełniają biogramy kieleckich księgarzy.

Szczególnie słabo znane są początki księgarstwa. Autor słusznie ostrożnie traktuje (s. 249) hipotezę K. Fryczówny o powstaniu pierwszej księgarni w latach 1826—1827¹. Najstarszą księgarnią, co do której istnienia nie ma wątpliwości, był zakład Gocla Salzsteina. Autor przedstawia jego losy w latach 1838—1841 (s. 250; na s. 292 podaje, że istniał on jeszcze w 1842 r.), stwierdzając dalej, że „dalsze dzieje tej placówki są nie znane” (s. 250). Warto tu dodać, że księgarnia ta wymieniona jest jeszcze w sprawozdaniu magistratu z 9 stycznia 1843 r.² Również uzupełnić można informacje o księgarni Arona Szenfelda, która według Autora działała w latach 1843—1844 (s. 250—251). Nie jest to zupełnie ściśle. Otrzymał on bowiem zezwolenie na prowadzenie księgarni na mocy reskryptu Rządu Gubernialnego z 7 października 1839 r.³ W tym też roku rozpoczął zapewne faktyczną działalność — w piśmie z 17 maja 1844 r. czytamy bowiem: „w roku 1839 sprowadził znaczną partycję książek różnego rodzaju”⁴. Księgarnia ta nie została jednak ujęta w *Wykazie księgarni i drukarni*

w mieście gubernialnym Kielcach istniejących w roku 1841⁵.

I wreszcie drobne uwagi. Cytowane wielokrotnie woluminy 224 i 228a pochodzą nie z zespołu akt miasta Kielce, ale Rządu Gubernialnego Radomskiego (obecnie sygn. 2352 i 2361). Daty należałoby podawać nie tylko według juliańskiego, ale i obecnego kalendarza (np. na s. 251 chodzi o 17, a nie 5 maja 1844 r.).

Omawiana praca stanowi cenny przyczynek do dziejów życia kulturalnego w Kielcach.

Zenon Guldon

⁵ Ibid., sygn. 3587.

ALMANACH DRUKARSTWA KIELECCZYŹNY, praca zbiorowa pod red. J. Butwiłły i Z. Nosala, Prezydium MRN Kielce, Kielce 1969, ss. 122, 2 nb., ilustr.

Omawiana praca nie ma jednolitego charakteru. Część pierwsza (s. 5—33) w zwięzły sposób przedstawia dzieje drukarni i drukarzy, część druga (s. 35—79) zawiera wspomnienia 17 drukarzy i wreszcie ostatnia (s. 81—113) sylwetki 10 drukarzy i inne materiały o dość różnorodnym charakterze. Całość uzupełnia indeks osób i miejscowości.

W części pierwszej na uwagę zasługuje przede wszystkim szkic Z. Nosala, omawiający dzieje drukarni na Kielecczyźnie (s. 5—21). Stosunkowo najlepiej znane są losy drukarni w XVI—XVIII w. Autor pominął tu jednak cenną rozprawę E. Smorąga o drukarni jezuickiej w Sandomierzu w XVIII w.¹ Jak z niej wynika, z drukarni tej wyszły 254 książki, a nie — jak podaje Autor — 165 (s. 8). Szczególnie interesujące są dzieje drukarstwa kieleckiego. Najstarsza drukarnia kielecka do czekała się szczegółowej monografii

¹ K. Fryczówna *Kielce kongresowe*, „Pamiętnik Koła Kielczan”, 1938, s. 36—37.

² WAP Kielce, RGR, sygn. 2361, „Wykaz wszystkich starozakonnych i ich domowników w Kielcach zamieszkałych” z 28 XII 1842/9 I 1843 r.

³ WAP Kielce, RGR, sygn. 3587, *Wykaz księgarni i drukarni z 1843 r.* Por. M. O(rzeszko) *O księgarniach kieleckich sprzed 100 lat*, „Słowo Tygodnia”, 1956, nr 21.

⁴ WAP Kielce, RGR, sygn. 2361.

¹ E. Smorąg *Drukarnia jezuicka w Sandomierzu w XVIII wieku*, „Roczniki Biblioteczne”, R. IX, 1965, Wrocław—Warszawa 1966, z. 1—2.